

ปาฐกถาพิเศษ

เรื่อง “เยาวชนกับการปลูกป่าเพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียว”

โดย ฯพณฯ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์

ประธานองคมนตรีและรัฐบุรุษ

วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๔๒ ณ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ผู้มีเกียรติทั้งหลาย

วันนี้เราจะคุยกันถึงเรื่องสำคัญที่สุดเรื่องหนึ่งของชาติของเรา คือ เรื่องเยาวชนกับป่าไม้ ถอยหลังไปสักสี่ห้าสิบปีเราเริ่มพูดกันว่า เยาวชนคืออนาคตของชาติ เราเริ่มรู้สึกว่าจะต้องปลูกจิตสำนึกของผู้ใหญ่ให้เห็นความสำคัญข้อนี้ ผู้ใหญ่เริ่มคิด และทำหลายอย่างโดยต่อเนื่องกันมา เพื่อให้เยาวชนได้สำนึกและตระหนักถึงความสำคัญของเขาเองที่จะมีผลต่ออนาคตของชาติ จนกระทั่งเยาวชนในสมัยนั้น ได้กลายมาเป็นผู้ใหญ่ในสมัยนี้แล้ว เราก็คงไม่มีสิ่งบ่งชี้ที่แน่ชัดว่า เยาวชนเข้าใจในความสำคัญของตนเองที่มีต่อชาติมากน้อยเพียงใด กล่าวอีกอย่างหนึ่ง คือ เราไม่เคยติดตามประเมินผลเพื่อให้ได้มาซึ่งผลแห่งการโน้มน้าว ชี้แจง ทำความเข้าใจกับเยาวชน ให้เห็นความสำคัญของเขาที่มีต่อชาติว่าได้ผลไม่ได้ผลมากน้อยเพียงใด เราไม่มีสถาบันองค์กรใดทำงานในเรื่องนี้

มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ขอให้พูดเรื่อง “เยาวชนกับการปลูกป่าเพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียว” ถือเป็นความปรารถนาดีของมหาวิทยาลัยที่จะชักจูงให้เยาวชนเห็นความจำเป็นและความสำคัญของป่า แล้วร่วมมือช่วยกันปลูก ผมมีความเห็นว่า การที่เราจะสนับสนุนส่งเสริมให้กำลังใจแก่เยาวชน ช่วยกันรักษาป่าและช่วยกันปลูกป่านั้น สิ่งแรกและเป็นสิ่งสำคัญที่สุด คือเราจะต้องทำให้เยาวชนรักและหวงแหนป่า การทำให้เยาวชนรักและหวงแหนป่า ไม่ใช่ง่ายแต่ไม่ยากจนเกินไป คือทำโดยการชี้แจงให้เยาวชนเข้าใจให้ลึกซึ้ง เกิดความสำนึกและรู้สึกรับผิดชอบ มากกว่าการขอความร่วมมือ การจูงใจด้วยการแจกสิ่งของ การเขียนป้าย ฯลฯ อย่างที่เคยทำกันมาในอดีต ในหลายแห่ง หลายจังหวัด แต่ได้ผลน้อย เพราะฉะนั้นเราน่าจะจำเป็นต้องมีคำชี้แจงต่างๆ ให้กระจ่างชัดเจน และเชื่อถือได้ว่า ป่ามีความสำคัญอย่างยิ่งมีประโยชน์อย่างยิ่ง ถ้ามีป่าน้อยจะเกิดข้อเสียอย่าง

รุนแรงต่อมวลมนุษยและสิ่งมีชีวิตทั้งมวลในโลกนี้ เพื่อปลูกฝังความรักและห่วงใย
ให้คนไทยทั้งประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนให้เกิดแรงบันดาลใจ เพื่อจะได้ร่วมกัน
ป้องกัน ต่อต้าน ไม่ร่วมมือ และดำเนินอย่างรุนแรง ต่อคนที่ทำลายป่าไม่ว่าผู้ทำลายป่านั้น
จะเป็นใคร จะเจตนาหรือไม่เจตนาก็ตาม

ขอเริ่มต้น ดังนี้

ป่าไม้ เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญต่อมวลมนุษยและสิ่งมีชีวิตทั้ง
มวลเป็นอย่างยิ่ง ดิน น้ำ อากาศ ล้วนเป็นผลิตผลจากป่าไม้ ป่าไม้ทำให้โครงสร้างทาง
ฟิสิกส์ของดินดีขึ้น สร้างธาตุอาหารให้แก่ดิน สร้างความชุ่มชื้นให้แก่ดิน **ป่าไม้**
เปรียบเสมือนเขื่อนธรรมชาติที่คอยกักเก็บน้ำฝนในฤดูฝนแล้วค่อยๆปล่อยน้ำลงสู่ห้วย
ลำธารจนกว่า ฤดูฝนใหม่จะกลับมา ทำให้มีปริมาณน้ำในลำห้วยลำธารมีน้ำตลอดปี **ป่า**
ไม้เปรียบเสมือนปอดของโลกที่คอยฟอกอากาศให้บริสุทธิ์ ให้มนุษย์และสัตว์อื่นๆ ได้ใช้
หายใจ

ป่าไม้มีประโยชน์ต่อมวลมนุษยทั้งทางตรงและทางอ้อม

ในทางตรง ปัจจุบัน ๔ อันได้แก่ ที่อยู่อาศัย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค
ก็หาได้จากป่าไม้ ชีวิตประจำวันของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตายล้วนเกี่ยวข้องกับสัมผัสอยู่
กับไม้หรือผลิตภัณฑ์ที่ทำจากไม้ทั้งสิ้น

สำหรับประโยชน์ทางอ้อม ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น นอกจากป่าไม้เปรียบเสมือน
เขื่อนธรรมชาติ และปอดของโลกแล้ว ป่าไม้ยังช่วยรักษาความชุ่มชื้นของบรรยากาศ
บรรเทาความรุนแรงของอุทกภัย วาตภัย อีกด้วย

เมื่อฝนตกในพื้นที่ที่มี**ป่าไม้** น้ำฝนส่วนหนึ่งจะติดค้างอยู่ที่ใบไม้ บางส่วนติดอยู่
กับกิ่ง บางส่วนติดอยู่กับเปลือกลำต้น บางส่วนก็จะติดอยู่กับราก และถูกรากฝอยดูดซับ
เอาไว้ น้ำฝนส่วนหนึ่งที่เหลือจะไหลไปตามผิวหน้าดินสู่แม่น้ำลำธาร แต่เป็นการไหลที่
ไม่รุนแรง เนื่องจากมีต้นไม้เล็กใหญ่ เศษไม้ใบไม้ที่อยู่ตามผิวดินปะทะเอาไว้ และน้ำฝน

อีกส่วนหนึ่งก็จะไหลซึมลงใต้ผิวดิน ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าป่าไม้จะช่วยบรรเทาความรุนแรงของอุทกภัยเพราะป่าไม้ได้ดูดซับน้ำส่วนหนึ่งเอาไว้

ในทางตรงกันข้าม ถ้าฝนตกในพื้นที่ที่ไม่มีป่าไม้หรือพืชคลุมดินเมื่อฝนจะปะทะดินโดยตรง ดินจะแตกกระจาย เมื่อดินที่แตกกระจายออกมานี้จะไปอุดช่องว่างระหว่างอนุภาคดิน ทำให้น้ำซึมลงใต้ดินไม่ได้ น้ำก็จะขังและไหลบ่าไปตามหน้าดิน การไหลของน้ำนี้จะพาเมล็ดดินบางส่วนไปตกตะกอนในแม่น้ำลำธารทำให้เกิดการตื้นเขิน เมื่อมีปริมาณฝนมากขึ้น น้ำฝนไหลซึมลงใต้ดินไม่ได้ ลำห้วยลำธารก็ตื้นเขิน ก่อให้เกิดการไหลเอ่อท่วมพื้นที่ต่างๆ ซึ่งเรียกว่าอุทกภัย

นอกจากนี้แล้ว ดินที่ไม่มีป่าไม้ปกคลุมมักจะเกิดการพังทลาย (Soil erosion) และการลื่นไหล (Land slide) ของดิน ทำให้ดินเคลื่อนย้ายไปจากที่ดิน ธาตุอาหารเคลื่อนย้ายหมดไป ทำให้สภาพแวดล้อมไม่เหมาะสมทำให้ความเป็นประโยชน์ของธาตุอาหารพืชลดลง ในที่สุดทำให้ดินที่เคยอุดมสมบูรณ์สูงเสื่อมคุณภาพลง

อนึ่ง ป่าไม้เป็นแหล่งที่อยู่อาศัย (Habitat) ที่สำคัญที่สุดของทรัพยากรชีวภาพ (Biological resources) ไม่ว่าจะเป็นสัตว์ป่า – พืชป่า (Wildfauna and flora) จุลินทรีย์ (Micro organism) ทรัพยากรชีวภาพบนโลกเป็นผลิตผลมาจากวิวัฒนาการของชีวิตมากกว่า ๓.๕ ล้านล้านปี สิ่งมีชีวิตทุกชนิดต่างก็มีสิทธิที่จะรอดชีวิตอยู่บนโลกนี้ เช่นเดียวกับมนุษย์ เว้นเสียว่าธรรมชาติได้เปลี่ยนแปลงสรรพสิ่ง การทำลายแหล่งที่อยู่อาศัยก็เท่ากับเป็นการทำลายสรรพสิ่งที่มีชีวิตเหล่านั้น

สถานการณ์ป่าไม้

ถึงแม้จะเห็นว่าป่าไม้มีประโยชน์มากมายต่อมวลมนุษย แต่ป่าไม้ก็ได้ถูกมนุษย์ทำลายลงทุกวัน ป่าไม้เขตร้อน (Tropical forest) ปัจจุบันเหลือประมาณ ๖ ล้านตารางกิโลเมตร แต่ถูกทำลายลงปีละประมาณ ๑๖๐,๐๐๐ ตารางกิโลเมตร

อนุทวีปอินเดีย และจีนสูญเสียแหล่งที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติมากที่สุดในโลก ระบบนิเวศแถบอินโดมาลายัน สูญเสีย ๙๐% ของพืชพรรณที่มีอยู่ดั้งเดิมไปแล้ว

ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เมื่อ ๕๐ ปีที่แล้วมา ปกคลุมไปด้วยป่าไม้ แต่ปัจจุบันมีป่าไม้เหลืออยู่เพียง ๑ ใน ๓ ของพื้นที่ ถึงแม้ปัจจุบันบางประเทศจะมีป่าผืนใหญ่อยู่มากกว่าประเทศอื่น เช่น ภูฏาน อินโดนีเซีย มาเลเซีย ปาปัวนิวกินี หมู่เกาะโซโลมอน แต่ก็ถูกบุกรุกทำลายลงทุกวัน

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีอัตราการทำลายป่าสูงที่สุดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในช่วงเวลา ๔๐ ปีที่ผ่านมา กล่าวคือในปี พ.ศ. ๒๕๐๓ ป่าไม้เหลืออยู่ประมาณ ๑๘๗ ล้านไร่ แต่ในปัจจุบันมีป่าเหลืออยู่ประมาณ ๘๐ ล้านไร่ ลดลงมากกว่าครึ่งของป่าที่มีอยู่เมื่อ ๔๐ ปีที่แล้ว

ในสมัยโบราณ ประเทศไทยอุดมสมบูรณ์ไปด้วยป่าไม้ การตัดไม้เผื่อถากป่าไม่มีการควบคุมก่อนปี พ.ศ. ๒๔๔๐ (ร.ศ.๑๑๖) การตัดไม้สักเท่านั้นจะต้องขออนุญาตจากเจ้าผู้ครองนคร ส่วนการตัดไม้อื่นไม่ว่าจะเพื่อใช้สอยหรือเพื่อการค้า รัฐบาลไม่ได้อำนาจ

ปี พ.ศ.๒๔๔๐ ได้มีพระบรมราชโองการควบคุมการตัดไม้สักขึ้น เช่น ประกาศการรักษาป่าไม้ ร.ศ.๑๑๖ พระราชบัญญัติรักษาต้นไม้สัก ร.ศ.๑๑๖ พระราชบัญญัติป้องกันลักลอบตัดป่า ร.ศ.๑๑๗ พระราชบัญญัติป้องกันการลักลอบชักลากไม้สักที่ยังไม่เสียค่าต่อและภาษี ร.ศ.๑๑๘ พระราชบัญญัติรักษาป่า พ.ศ.๒๔๕๖ กฎข้อบังคับวางระเบียบวิธีจัดการรักษาป่า พ.ศ. ๒๔๕๖ พระราชบัญญัติรักษาป่า (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๔๗๕ พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.๒๔๘๔ พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.๒๕๐๓ พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๐๔ พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๐๗ และพระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ.๒๕๓๕

จากวิวัฒนาการของกฎหมายที่กล่าวถึงข้างต้น แสดงให้เห็นถึงนโยบายของรัฐในยุคต่างๆ ได้มุ่งเน้นเรื่องการใช้ประโยชน์หรือการจัดเก็บรายได้จากป่าจนกระทั่ง พ.ศ. ๒๔๘๔ จึงได้มีกฎหมายบัญญัติเกี่ยวกับการป้องกันรักษาป่าไม้ บทบัญญัติในกฎหมายฉบับนี้ได้ห้ามมิให้บุกรุกทำลายป่าครอบครองพื้นที่ป่า และนิยามคำว่า “ป่า” ในมาตรา ๔ (๑) หมายถึง ที่ดินที่ยังมิได้มีบุคคลใดได้มาตามกฎหมายที่ดิน

การกำหนดพื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทยเริ่มดำเนินการอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมเมื่อปี พ.ศ.๒๕๐๓ โดยได้มีพระราชโองการเรื่องแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ ๑

(๒๕๐๔-๒๕๐๕) กำหนดให้กรมที่ดิน กรมป่าไม้ และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการจำแนกที่ดินทั่วประเทศ ในขณะนั้นมีพื้นที่ป่าไม้อยู่ประมาณ ๑๘๗ ล้านไร่ ให้จำแนกไว้เป็นป่าไม้ประมาณ ๑๕๖ ล้านไร่ ส่วนป่าไม้อีกประมาณ ๓๑ ล้านไร่ ให้จัดสรรให้เกษตรกร ต่อไปถ้ามีพลเมืองเพิ่มขึ้นในอนาคต อาจลดพื้นที่ป่าไม้ลงเหลือประมาณ ๑๒๕ ล้านไร่ หรือประมาณเกือบ ๔๐% ของพื้นที่ประเทศ

ด้วยเหตุนี้งานสำรวจจำแนกประเภทที่ดินจึงได้เริ่มขึ้นในปี พ.ศ.๒๕๐๔ โดยอยู่ในความรับผิดชอบของกรมที่ดิน กระทรวงมหาดไทย ต่อมาได้จัดตั้งกรมพัฒนาที่ดินขึ้นในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จึงได้โอนงานนี้ให้กรมพัฒนาที่ดินดำเนินการ ส่วนพื้นที่ที่จำแนกไว้เป็นป่าไม้ ซึ่งเรียกว่าป่าถาวรของชาติให้อยู่ในความรับผิดชอบของกรมป่าไม้

กรมป่าไม้ได้นำป่าถาวรของชาติมาประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติ เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตห้ามล่าสัตว์ป่า ป่าสงวนแห่งชาติ และในบางพื้นที่ที่ยังคงสภาพเป็นป่าถาวรของชาติจนกระทั่งปัจจุบัน

กรมป่าไม้ได้กำหนดพื้นที่ป่าเป็นอุทยานแห่งชาติไปแล้ว ๘๒ แห่ง เนื้อที่ ๒๖, ๔๕๗,๖๖๒.๕๐ ไร่ วนอุทยาน ๖๖ แห่ง เนื้อที่ ๕๓๗,๘๘๑.๓๕ ไร่ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ๔๔ แห่ง เนื้อที่ ๒๐,๐๐๗,๗๔๓.๒๕ ไร่ และเขตห้ามล่าสัตว์ป่า ๔๓ แห่ง เนื้อที่ ๑, ๘๕๗,๗๔๓.๗๕ ไร่ รวมเนื้อที่ป่าป้องกันเหล่านี้ ๔๘,๘๖๐,๗๑๘.๗๕ ไร่ เนื้อที่ป่าที่ระบุนี้ ระบุตามประกาศจัดตั้ง แต่โดยข้อเท็จจริงในอุทยานแห่งชาติบางแห่ง เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าบางแห่ง หรือเขตห้ามล่าสัตว์ป่าบางแห่ง มีที่อยู่อาศัยและที่ทำกินของราษฎรรวมอยู่ในพื้นที่ตามประกาศด้วย ดังนั้น พื้นที่ที่มีสภาพป่าตามความเป็นจริงจะน้อยกว่าพื้นที่ประกาศจัดตั้งแต่มีไม่มากนัก

จากการสำรวจสภาพป่าไม้ทั่วประเทศของกรมป่าไม้พบว่า พื้นที่ป่าไม้ลดลงทุกปี ในปี พ.ศ.๒๕๐๔ ป่ายังเหลืออยู่ ๕๓.๓๓% ของพื้นที่ของประเทศ หรือ ๑๗๑,๐๑๗, ๘๑๒ ไร่

ในปี พ.ศ.๒๕๑๖	เหลือพื้นที่ป่าไม้ ๔๓.๒๑%	หรือ	๑๓๘,๕๖๓,๑๒๕ ไร่
ในปี พ.ศ.๒๕๓๑	เหลือพื้นที่ป่าไม้ ๒๘.๐๓%	หรือ	๘๘,๘๖๖,๘๖๕ ไร่
ในปี พ.ศ.๒๕๓๘	เหลือพื้นที่ป่าไม้ ๒๕.๖๒%	หรือ	๘๒,๑๗๘,๑๒๖ ไร่
ในปี พ.ศ.๒๕๔๑	เหลือพื้นที่ป่าไม้ ๒๕.๒๘%	หรือ	๘๑,๐๗๖,๔๒๘ ไร่

สาเหตุที่ป่าไม้ถูกทำลาย

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม ประชาชนส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร เมื่อจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น ความต้องการพื้นที่เพื่อทำการเกษตรจึงเพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกรที่ยากจน เมื่อไม่มีที่ดินทำกินก็จะเข้าไปบุกรุกถางป่า เพื่อนำที่ดินมาทำการเกษตรและ

พยายามจะขยายพื้นที่เพื่อให้ได้ผลผลิตเพียงพอแก่การเลี้ยงชีพ เกษตรกรเหล่านี้บางครั้งมีความจำเป็นที่จะต้องขายพื้นที่ที่ได้แผ้วถางและทำกินอยู่แล้ว ก็จะเข้าไปบุกรุกพื้นที่ใหม่ต่อไปอีก การทำเกษตรของชาวเขาในบางพื้นที่ก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้พื้นที่ป่าลดลง

การพัฒนาประเทศเพื่อให้เกิดความเติบโตทางด้านเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว การเร่งสร้างโครงสร้างพื้นฐานโดยปราศจากการควบคุมผลกระทบต่อทรัพยากรป่าไม้ ก็เป็นสาเหตุที่สำคัญที่ทำให้พื้นที่ป่าลดลง

แต่ที่สำคัญที่สุดก็คือ ความยากจน และการกระจายรายได้ ผลประโยชน์ที่เกิดจากทรัพยากรท้องถิ่นประชาชนในท้องถิ่นไม่ได้รับส่วนแบ่งที่ควรจะเป็น ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นต้องดิ้นรนแสวงหาทรัพยากรในท้องถิ่นเองโดยการหลบเลี่ยงกฎหมาย

ขอออกนอกเรื่องนิดหนึ่ง ท่านทั้งหลายคงจะเคยได้ยินได้ฟังผมพูดถึงเรื่องความยากจน ผมเชื่อมั่นเสมอมาว่าปัญหาสำคัญที่สุด เร่งด่วนที่สุดของประเทศเราคือ ปัญหาความยากจน ถ้าเราแก้ปัญหาคความยากจนได้ เราจะแก้ปัญหาคอื่นได้ทั้งหมด

รัฐบาลแต่ละยุคที่ผ่านมาได้ตระหนักถึงปัญหาการทำลายป่าไม้มาโดยตลอด และได้กำหนดมาตรการต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เช่น การจัดหาพื้นที่การเกษตรให้แก่ราษฎร โดยออกพระราชบัญญัติจัดที่ดินเพื่อการครองชีพ พ.ศ.๒๕๑๑ ให้อำนาจกรมประชาสงเคราะห์และกรมส่งเสริมสหกรณ์ ดำเนินการจัดที่ดินของรัฐให้กับบุคคลบางประเภทในรูปของนิคมสร้างตนเองและนิคมสหกรณ์

ทำการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมโดยออกพระราชบัญญัติปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ.๒๕๑๘ เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรบรรดาที่ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง หรือมีแต่ไม่เพียงพอแก่การยังชีพ รัฐได้นำที่ดินของรัฐที่ได้จากการจัดซื้อ เวนกิน และป่าสงวนแห่งชาติที่เสื่อมโทรม นำไปปฏิรูปให้เกษตรกร

มติ ค.ร.ม. เมื่อวันที่ ๒๙ เมษายน ๒๕๑๘ อนุมัติแผนงานจัดที่ดินให้แก่ราษฎรในรูปหมู่บ้านป่าไม้ โดยนำราษฎรที่บุกรุกครอบครองพื้นที่ป่าไม้กระจัดกระจายอยู่ทั่วไปมารวมกลุ่มในพื้นที่เดียวกัน แล้วจัดพื้นที่ให้ครอบครัวละไม่เกิน ๑๕ ไร่

มติ ค.ร.ม. เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๒๒ อนุมัติหลักเกณฑ์การช่วยเหลือราษฎร ที่บุกรุกอยู่ในป่าสงวนแห่งชาติและป่าไม้อาวุธของชาติให้มีที่ดินทำกินเป็นหลักแหล่ง โดยให้เอกสาร ส.ท.ก. (สิทธิทำกิน) ครอบครัวละไม่เกิน ๑๕ ไร่

มติ ค.ร.ม. เมื่อวันที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๒๓ เห็นชอบในหลักการช่วยเหลือราษฎรตามโครงการ เพิกถอนสภาพป่าที่เป็นที่ตั้งชุมชน โดยมีหลักเกณฑ์ว่าหากชุมชนใดตั้งก่อนกำหนดเขตป่าสงวนแห่งชาติ ให้กันเขตออกจากเขตป่า และออกเอกสารสิทธิให้ส่วนชุมชนที่ตั้งขึ้นระหว่างปี พ.ศ.๒๕๑๐ ถึงปี พ.ศ.๒๕๑๘ ให้ออก ส.ท.ก. ให้ ส่วนชุมชนที่เกิดขึ้นภายหลังปี พ.ศ.๒๕๑๘ ให้ราษฎรขออนุญาตเข้าทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยชั่วคราวตามมาตรา ๑๖ แห่ง พ.ร.บ. ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๓

รัฐบาลได้แต่งตั้งคณะกรรมการระดับต่างๆ เพื่อกำกับดูแลนโยบายและแก้ปัญหาป่าไม้ไว้หลายระดับ

ในระดับชาติ มีคณะกรรมการนโยบายป่าไม้แห่งชาติโดยมีรองนายกรัฐมนตรี
เป็นประธาน มีหน้าที่กำกับดูแลนโยบาย

ในระดับกระทรวง มีคณะกรรมการป้องกันปราบปรามการบุกรุกทำลายป่าไม้ มี
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นประธาน

ในระดับภาค มีศูนย์ป้องกันและปราบปรามการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ มี
แม่ทัพภาคที่ ๑-๔ เป็นประธาน

ในระดับจังหวัด มีคณะกรรมการป้องกันปราบปรามการบุกรุกทำลายทรัพยากร
ป่าไม้ประจำจังหวัดทุกจังหวัด มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน

ในระดับอำเภอ มีคณะกรรมการป้องกันปราบปรามการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่า
ไม้ประจำอำเภอทุกอำเภอ มีนายอำเภอเป็นประธาน

กรมป่าไม้ เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง มีป่าไม้เขตตั้งอยู่ตามภาคต่างๆ
ทั่วประเทศ ๒๑ เขต มีป่าไม้จังหวัด ป่าไม้อำเภอ

นอกจากนี้แล้ว กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้แต่งตั้งผู้ใหญ่บ้าน กำนัน เป็น
พนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายป่าไม้ มีอำนาจหน้าที่ปราบปรามจับกุมผู้บุกรุกทำลายป่า
ได้ด้วย

แต่ป่าไม้ก็ยังถูกทำลายอยู่

ความล้มเหลวของการแก้ปัญหา

การแก้ไขปัญหาไม่สำเร็จลุล่วงตามนโยบายและเป้าหมายที่กำหนดไว้มีสาเหตุมาจาก

๑. แรงกดดันที่เกิดจากความต้องการที่ดินทำกินของราษฎรที่มีความรุนแรง ทำให้รัฐต้องออกมาตรการผ่อนปรนให้ราษฎรที่ทำผิดกฎหมายเข้าไปยึดถือครอบครองพื้นที่ป่าได้รับสิทธิครอบครอง บางครั้งทำให้เกิดการเอาอย่าง ทำให้การบุกรุกป่าขยายตัวกว้างขวางยิ่งขึ้น
๒. กระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติขั้นตอนที่ล่าช้าอาจจะเป็นเพราะต้องรองบประมาณเป็นปีๆ ไป ความล่าช้าจะทำให้ผู้ฉวยโอกาสขยายพื้นที่เพื่อรอรับการผ่อนปรนหรือสิทธิที่จะได้รับตามนโยบายที่ประกาศออกมา เช่น การนำป่าสงวนแห่งชาติที่เสื่อมโทรมไปปฏิรูปให้แก่เกษตรกร กว่าจะลงไปสำรวจรังวัดในพื้นที่ ราษฎรบางคนก็ถือโอกาสบุกรุกป่าทำให้เสื่อมโทรมเพื่อรอรับการปฏิรูป หากเจ้าหน้าที่เห็นว่าเป็นการบุกรุกใหม่ไม่ยอมมอบที่ดินให้ความขัดแย้งก็จะเกิดขึ้น
๓. การเบี่ยงเบนวัตถุประสงค์ของนโยบาย หรือเจตนารมณ์ของนโยบาย เช่น นโยบายปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรกรรม มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือบรรดาเกษตรกรที่ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง หรือมีแต่ไม่เพียงพอแก่การยังชีพ เมื่อนำป่าสงวนแห่งชาติที่เสื่อมโทรมไปปฏิรูป บรรดาเกษตรกรที่ครอบครองพื้นที่อยู่เดิมจะได้รับที่ดินในจำนวนเท่าเดิมถึงแม้จะครอบครองเกิน ๕๐ ไร่ ที่กฎหมายกำหนดว่าจะได้รับ ถ้าครอบครองอยู่ ๑,๐๐๐ ไร่ก็กระจายสิทธิโดยการไต่ชื่อญาติ ๒๐ คนๆ ละแปลงๆ ๕๐ ไร่ จนครบ ๑,๐๐๐ ไร่ โดย พฤศจิกายน ผู้ครอบครองคนเดิมก็จะทำการเกษตรในที่ดิน ๑,๐๐๐ ไร่ตามเดิม ดังนั้น เกษตรกรที่ยากจนไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองจึงไม่มีโอกาสที่จะได้รับที่ดินนอกจากจะต้องลงมือบุกรุกป่าเสียเอง
๔. ความจริงจังในการนำนโยบายไปปฏิบัติ ในบางครั้งเจ้าหน้าที่ขาดความตั้งใจในการทำงาน ขาดการกำกับดูแล ทำให้เกิดช่องโหว่ในการปฏิบัติตามนโยบาย เช่น การคัดเลือกราษฎรผู้ที่มีคุณสมบัติที่จะได้รับการช่วยเหลือตามนโยบาย การดูแลรับผิดชอบพื้นที่โครงการมิให้ราษฎรบุกรุกพื้นที่เพิ่มเติมใน

บางพื้นที่ เมื่อนำพื้นที่ป่าไม้ไปจัดสรรให้ราษฎร เมื่อมีการทำไม้หรือตัดไม้
เพื่อการค้าออกแล้ว การจัดสรรที่ดินก็ทำอย่างไม่จริงจังจนโครงการล้มเหลว

ข้อเสนอการแก้ไข (ของผู้บรรยาย)

ปัญหาป่าไม้ เป็นปัญหาที่เกิดจากปัจจัยหลายๆ ด้าน เช่น ปัญหาเศรษฐกิจ สังคม
การเมือง และความมั่นคง การแก้ปัญหาก็ต้องกระทำหลายๆ ด้านไปพร้อมๆ กันคือ

๑. จะต้องแก้ปัญหาคือความยากจน ให้กับประชาชนในพื้นที่ใกล้เขตป่าให้อยู่ดีมี
สุขในระดับหนึ่ง ปัจจุบันประชาชนที่อยู่ติดกับทรัพยากรที่สำคัญและอุดม
สมบูรณ์ที่สุดกลับยากจนที่สุด
๒. ผลประโยชน์ที่เกิดจากทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น จะต้องกระจายไปให้
ประชาชนในท้องถิ่นในอัตราที่เหมาะสม เพื่อท้องถิ่นจะได้มองเห็น
ความสำคัญของทรัพยากร และมีพลังที่จะช่วยปกป้องรักษา
๓. การกำหนดนโยบายสาธารณะ (นโยบายรัฐบาล) จะต้องมีส่วนที่รัดกุม
ละเอียดอ่อน ก่อนที่จะประกาศเป็นนโยบาย และจะต้องคำนึงถึงความพร้อม
ปัจจัยเข้า (Input) ไม่ว่าจะเป็นข้อมูล วัสดุ อุปกรณ์ บุคลากร งบประมาณ ทั่ว
เวลาดำเนินการ และผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในระหว่างที่ปฏิบัติตามนโยบาย
และเมื่อสิ้นสุดของการปฏิบัติ
๔. จะต้องกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบต่อทรัพยากร
ท้องถิ่นให้มากที่สุด

อนึ่ง เราพึงให้เกียรติแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐและภาคเอกชน ที่พยายามอย่างยิ่งใน
การแก้ปัญหาป่าไม้ โดยกำหนดแนวทางง่ายๆ แต่สมบูรณ์ ดังนี้

๑. การป้องกันรักษาป่าที่เหลืออยู่ ไม่ให้ถูกทำลายเพิ่มขึ้นอีก จะต้องกำหนดเขตป่าไม้ให้ชัดเจน เป็นที่ยอมรับของประชาชน แล้วจัดทำหลักปักเขตที่ถาวร ประชาชนเข้าและมองเห็นได้ง่าย ทั้งแนวเขตรอบนอกของเขตป่า และแนวเขตด้านใน ไม่ให้มีที่อยู่อาศัยและที่ทำกินของราษฎรอยู่ในเขตป่า และให้ราษฎรที่อยู่รอบๆ แนวเขตได้มีส่วนร่วมในการดูแลป่าด้วย

๒. เพิ่มพื้นที่ป่าโดยการรณรงค์ให้ประชาชนทุกคนร่วมกันปลูกต้นไม้เพื่อการอนุรักษ์ และเพื่อใช้สอย

๓. ให้ความรู้ความเข้าใจ คุณประโยชน์ป่าไม้และโทษของการทำลายป่าไม้แก่ประชาชน โดยเริ่มตั้งแต่เด็กตัวเล็กๆ นักเรียน นักศึกษา

ทั้ง ๓ ข้อ เป็นแนวทางที่ง่ายมาก แต่ยากที่จะทำให้สำเร็จ

ข้อ 3. คือ สารสำคัญที่เราตั้งใจจะพูดในวันนี้

ดังที่ผมได้กล่าวแล้วในตอนต้นว่า การที่เราจะโน้มน้าวให้เยาวชนได้มีส่วนช่วยดูแลป่าไม้ของชาติอย่างจริงจังและยั่งยืนนั้น เราจะต้องเริ่มต้นด้วยการทำให้เยาวชนมีความรักและหวงแหนป่าเสียก่อน ทำให้เกิดแรงบันดาลใจ ในผู้คนที่รักป่ากล้าหาญพอที่จะดำเนินผู้ทำลายป่า และเข้มแข็งพอที่จะถูกดำเนิน ถูกปองร้ายจากผู้อื่น มิฉะนั้นการรณรงค์เพื่อปลูกป่าของทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ก็จะได้รับผลอย่างที่ผ่านมาแล้วในอดีต คนเราเมื่อมีความรักและหวงแหนต่อสิ่งใด ย่อมพร้อมที่จะเสียสละกายใจเพื่อรักษาสິงนั้น คนที่เป็นครูโดยความรัก กับคนที่ครูโดยอาชีพ จะมีความรู้สึกต่อศิษย์แตกต่างกันมาก ผมพูดสั้นแค่นี้ หวังว่าผู้ฟังคงเข้าใจ เพราะฉะนั้นจึงขอเน้นว่าต้องทำให้เยาวชนรักและหวงแหนป่าให้ได้ แล้วเยาวชนก็จะทำทุกอย่างเพื่อป่าไม้ของชาติของเรา และผู้ที่ให้กำลังใจทำความเข้าใจกับเยาวชนในเรื่องนี้ก็คือ เราท่านทั้งหลาย ผู้ใหญ่ทั้งที่อยู่และไม่อยู่ในที่นี้นั่นเอง

มีสิ่งหนึ่งที่ผมยึดมั่นอยู่ตลอดเวลา คือ คนเราเกิดมาต้องตอบแทนบุญคุณแผ่นดิน
มุงมั่นกระทำแต่ความดี ไม่มีกิเลส ไม่เบียดเบียนผู้อื่น การอบรมสั่งสอนให้เยาวชนรัก
และหวงแหนป่าไม้ นับได้ว่าเป็นการตอบแทนบุญคุณแผ่นดินอย่างหนึ่ง

หวังว่า เราทั้งหลายจะฝังความรักและหวงแหนป่าให้แก่เยาวชนได้สำเร็จ

ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยแม่โจ้ และขอจบการบรรยายแต่เพียงแค่นี้
